

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.06.2004, sp. zn. 25 Cdo 2489/2003, ECLI:CZ:NS:2004:25.CDO.2489.2003.1

Číslo: 74/2005

Právní věta: Žalovaný finanční úřad, jemuž se podle tzv. žaloby z lepšího práva mělo dostat v souvislosti s vymáháním daňového nedoplatku z výtěžku exekuce na úkor žalobce více, než mu podle hmotného práva náleželo, má ve smyslu ustanovení § 19, části věty za středníkem, o. s. ř. způsobilost být účastníkem řízení o této žalobě. Základem takové žaloby je nárok na vydání bezdůvodného obohacení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.06.2004

Spisová značka: 25 Cdo 2489/2003

Číslo rozhodnutí: 74

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Bezdůvodné obohacení, Řízení před soudem, Žaloba z lepšího práva, Způsobilost být účastníkem řízení

Předpisy: § 1 odst. 2 předpisu č. 337/1992Sb.

§ 19 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 451 odst. 2 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně podala dne 8. 11. 2000 žalobu, jíž se domáhala zaplacení částky 860 384,60 Kč s příslušenstvím. Uplatněný nárok odůvodnila tím, že žalovaný finanční úřad v rámci daňové exekuce, vedené proti daňovému dlužníku M. S., po veřejné dražbě jeho nemovitosti vydal dne 1. 6. 1999 rozhodnutí o rozvrhu výtěžku získaného veřejnou dražbou, které nabylo právní moci dne 8. 7. 1999, kterým určil k uspokojení exekučních nákladů podle § 337 odst. 1 písm. a) o. s. ř. částku 54 615,40 Kč a k uspokojení daňové pohledávky na dani z přidané hodnoty zajištěné zákonným zástavním právem podle § 337 odst. 1 písm. c) a § 371 odst. 1 a 2 o. s. ř. částku 860 384,60 Kč a žalující bance určil podle § 337 odst. 1 písm. d) o. s. ř. k uspokojení její pohledávky zajištěné smluvním zástavním právem částku 0 Kč. Toto rozhodnutí o rozvrhu žalovaný žalobkyni nedoručil a znemožnil jí tak napadnout je opravnými prostředky. Protože pohledávka žalobkyně měla být podle platných předpisů uspokojena jako první v pořadí a žalovaný v daňové exekuci řádně neuspokojil její pohledávku, domáhá se na něm zaplacení shora uvedené částky.

O k r e s n í s o u d v Sokolově usnesením ze dne 7. 3. 2003 řízení zastavil pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení (§ 103 a § 104 o. s. ř.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Dospěl k

závěru, že finanční úřad nemá a ani v době podání žaloby neměl způsobilost být účastníkem soudního řízení (§ 19 o. s. ř.), neboť ze zákona č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, ani ze zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, nevyplývá, že by finanční úřad jako správce daně měl způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení v daném sporu, kdy nejde o vymáhání nedoplatků daní. V tomto směru soud poukázal i na rozhodnutí Rc 74/95.

K odvolání žalobkyně K r a j s k ý s o u d v Plzni usnesením ze dne 28. 5. 2003 usnesení soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Ztotožnil se s názorem soudu prvního stupně, že v řízení o náhradu škody nejde o věc správy daně ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 337/1992 Sb., i když škoda měla být způsobena nesprávným rozhodnutím o rozvrhu výtěžku v rámci daňové exekuce.

Vzhledem k tomu, že finanční úřady mají procesní způsobilost jen v omezeném rozsahu, a to ve věcech, v nichž jde o zjištění, stanovení a splnění daňových povinností, a i s poukazem na publikovanou judikaturu (R 63/98) dovodil, že finanční úřad není způsobilým účastníkem řízení ve sporu o náhradu škody způsobené nesprávným rozhodnutím o rozvrhu výtěžku získaného veřejnou dražbou, jímž přednostně uspokojil svoji pohledávku. Soud prvního stupně proto postupoval správně, když řízení zastavil, neboť nešlo o omyl v označení účastníka, a nedostatek procesní způsobilosti je neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení. Za této situace je vyloučen postup podle ust. § 43 odst. 1 o. s. ř. i záměna účastníků, a je bez významu, že žalobkyně dodatečně za účastníka řízení označila Českou republiku.

Proti tomuto rozhodnutí podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ust. § 239 odst. 2 písm. a) o. s. ř. Namítá, že rozhodnutím o zastavení řízení podle ust. § 104 odst. 1 o. s. ř. a jeho následným potvrzením soudy obou stupňů zatížily řízení vadou, neboť žalobkyni odňaly právo na projednání věci před soudem a na vydání meritorního rozhodnutí. Poukazuje na jednotlivé úkony soudu prvního stupně, zejména na usnesení, jímž byla žalobkyně vyzvána k opravě a doplnění žaloby podle § 43 o. s. ř., a na jeho rozporuplný postup předtím, než soud řízení zastavil.

Odvolacímu soudu vytýká, že se tímto rozporným postupem soudu prvního stupně nezabýval, a namítá nesprávný právní názor obou soudů, že žaloba na zaplacení částky získané nesprávným rozvrhovým usnesením není záležitostí související se správou daní. Poukazuje na to, že zákon č. 337/1992 Sb. obsahuje demonstrativní výčet aktivit správce daně, a lze tedy dovodit, že záměrem zákonodárce bylo poskytnout správci daně širokou možnost pro zásahy proti subjektům porušujícím daňové povinnosti. Této rozsáhlé aktivní legitimaci by pak měla odpovídat i rozsáhlá legitimace pasivní. Právo na vydání částky, kterou žalovaný získal nesprávným rozhodnutím v souvislosti se správou daně, lze subsumovat pod zákonný pojem správy daně, neboť rozvrh výtěžku byl proveden v souvislosti se správou daně a žalovaný v okamžiku svého pochybení vystupoval jako správce daně. Navrhla, aby dovolací soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil k řízení soudu prvního stupně.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou, zastoupenou advokátem ve smyslu ust. § 241 o. s. ř., dospěl k závěru, že dovolání, které je přípustné podle ustanovení § 239 odst. 2 písm. a) o. s. ř., je důvodné. Proto zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 19 o. s. ř. způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti; jinak jen ten, komu ji zákon přiznává.

Podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších

změn, správou daně se rozumí právo činit opatření potřebná ke správnému a úplnému zjištění, stanovení a splnění daňových povinností, zejména právo vyhledávat daňové subjekty, daně vyměřit, vybrat, vyúčtovat, vymáhat nebo kontrolovat podle tohoto zákona jejich splnění ve stanovené výši a době. Správce daně má způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení ve věcech správy daní a v tomto rozsahu má i procesní způsobilost.

Zákon (ustanovení § 1 odst. 2, věty druhé, zákona č. 337/1992 Sb. ve znění účinném od 1. 1. 1995) přiznává finančním úřadům jako správcům daně způsobilost být účastníky občanského soudního řízení, nikoliv v plném rozsahu (ve všech věcech patřících do pravomoci soudů), nýbrž jen v těch věcech, v nichž jde o správu daní, tedy o zjištění, stanovení a splnění daňových povinností fyzických a právnických osob. Ke správě daní patří zejména vyhledávání daňových subjektů, vyměňování daní, jejich vybírání, vyúčtování a vymáhání.

Vymáhání daní a jejich nedoplatků provádí správce daně daňovou exekucí (pokud o provedení exekuce nepožádal soud - § 73 odst. 3 zák. č. 337/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů) a pro výkon daňové exekuce se použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu (srov. § 73 odst. 7 téhož zákona).

Ve smyslu § 267a odst. 1 o. s. ř. spor mezi věřiteli povinného, kteří se zúčastní exekučního řízení, o tom, v jaké skupině či v jakém pořadí mají být uspokojeny jejich pohledávky při rozvrhu výtěžku získaného zpeněžením majetku povinného, se zahajuje návrhem podle třetí části o. s. ř. (tzv. odporovou žalobou), kterou soud projedná ve sporném, nikoliv exekučním řízení.

S exekučním řízením souvisí rovněž tzv. žaloba z lepšího práva, kterou soud též projedná ve sporném řízení. Jde o žalobu věřitele povinného proti tomu, komu byl v exekuci vyplacen výtěžek, event. jeho část (získaný např. z prodeje nemovitosti povinného), odůvodněnou tvrzením, že žalobcovo právo na uspokojení z výtěžku exekuce bylo v exekučním řízení porušeno, neboť žalobce měl s ohledem na pravost, výši, skupinu či pořadí pohledávek lepší právo než žalovaný, jenž výtěžek zpeněžení majetku povinného získal.

Je-li - podle skutkového vyličení žaloby - jejím důvodem tvrzení, že výtěžek z exekuce (jeho část) náležel žalobci, jehož právo na uspokojení pohledávky proti jeho dlužníkovi (povinnému v exekuci) bylo porušeno tím, že na jeho úkor výtěžek (jeho část) neprávem získal žalovaný, jde o nárok z bezdůvodného obohacení, a nikoliv o nárok na náhradu škody, jak uvažovaly soudy obou stupňů v dané věci. Jestliže se žalobce domáhá zaplacení částky proti správci daně, jemuž byl v daňové exekuci na uspokojení jeho daňové pohledávky vyplacen výtěžek zpeněžení majetku daňového dlužníka, ačkoliv výtěžek (jeho část) náležel podle postupu předepsaného právními předpisy jinému věřiteli (žalobci), jde i v tomto rozsahu o věc správy daně.

V řízení, zahájeném tzv. žalobou z lepšího práva proti finančnímu úřadu, jemuž v souvislosti s vymáháním daňového nedoplatku se z výtěžku daňové exekuce dostalo na úkor žalobce víc, než mu podle hmotného práva náleželo, má finanční úřad ve smyslu ustanovení § 19, části věty za středníkem, o. s. ř. způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení.

Protože v dané věci žalobkyně tvrdí, že jí usnesení o rozvrhu výtěžku nebylo doručeno a že má pohledávku za povinným (tj. věřitel povinného), a domáhá se žalobou na plnění zaplacení částky, kterou na základě pravomocného usnesení o rozvrhu výtěžku finanční úřad jakožto správce daně neprávem přijal v exekučním řízení z výtěžku prodeje nemovitosti povinného na úhradu své daňové pohledávky, jde podle skutkových vyličení žaloby o tzv. žalobu z lepšího práva, a v tomto řízení tedy měl žalovaný finanční úřad jakožto správce daně povinného v době podání žaloby procesní způsobilost, a protože na tom nezměnil nic ani zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích (ve znění pozdějších předpisů), který nabyl účinnosti dne 1. 1.

2001, má ji i po vydání tohoto zákona.

Vzhledem k tomu, že tzv. žaloba z lepšího práva slouží ochraně třetích osob, jimiž se rozumí ti, kteří nebyli účastníky exekučního řízení ani v té části, v níž se jednalo a rozhodovalo o uhrazení pohledávek věřitelů (srov. Občanský soudní řád: komentář II. díl, C. H. Beck, 6. vydání str. 1244), k rozhodnutí o důvodnosti této žaloby bude třeba objasnit otázku postavení žalobkyně v exekučním řízení.

Z výše uvedeného vyplývá, že rozhodnutí odvolacího soudu není správné, proto dovolací soud napadené rozhodnutí zrušil (§ 243b odst. 2, věta za středníkem, o. s. ř.).

Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).